

การตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช (Plant Identification)

ดร.ชุมพล คุณวาสิ

การตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ นักพฤกษอนุกรมวิธานตรวจสอบหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชได้โดยอาศัยสิ่งที่เรียกว่า “Key” หรือ “รูปวิธาน” และในปัจจุบันยังไม่มีรูปวิธานใดที่สามารถตรวจสอบหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชได้ครอบคลุมทุกชนิด และผู้ที่ใช้รูปวิธานจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องลักษณะต่างๆ ของพืชเป็นอย่างดี และจะต้องมีความคุ้นเคยกับคำศัพท์ทางพฤกษอนุกรมวิธานในระดับหนึ่ง เนื่องจากรูปวิธานที่มีใช้อยู่ทั่วไปนั้นจะปรากฏคำศัพท์พฤกษศาสตร์ที่เป็นคำในภาษาละตินอยู่มากมาย ดังนั้นผู้ที่ต้องการจะหาชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องของพืชจึงจำเป็นต้องมีประสบการณ์และมีความรู้ทางด้านพฤกษอนุกรมวิธานเพื่อที่จะสามารถใช้รูปวิธานได้อย่างถูกต้อง และรู้จักขั้นตอนในการหาชื่อวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีกฎเกณฑ์และต้องใช้ความรู้ทางลักษณะสัณฐานวิทยาเป็นอย่างดี

ในปัจจุบันพบว่า การตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ที่คนทั่วไปนิยมทำกันมากคือ การนำเอาชื่อพื้นเมือง ชื่อท้องถิ่น หรือชื่อไทยที่ทราบมาเปิดหาในหนังสือว่าชื่อพืชเหล่านี้มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่าอย่างไร แล้วก็ปักใจเชื่อเลยว่าชื่อที่เปิดได้มานั้นเป็นชื่อที่ถูกต้องแล้ว โดยไม่ได้ตรวจสอบลักษณะของพืชเลย ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่สมควรทำเป็นอย่างยิ่งในการตรวจสอบหาชื่อวิทยาศาสตร์ เนื่องจากชื่อพื้นเมืองหรือชื่อไทยหนึ่งชื่ออาจหมายถึงพืชหลายชนิด และพืชชนิดเดียวกันอาจมีชื่อไทยหรือชื่อพื้นเมืองได้หลายชื่อ โดยจะขอยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นเสมอจากวิธีการตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์แบบนี้คือ

“นวลแบ่ง” เป็นชื่อที่ใช้เรียกต้นไม้ถึง 3 ชนิด (เป็นอย่างน้อย) คือ

1. <i>Alphonsea pallida</i> Craib	เป็นพืชในวงศ์ Annonaceae
2. <i>Cleistanthus tomentosus</i> Hance	เป็นพืชในวงศ์ Euphorbiaceae
3. <i>Styrax serrulatus</i> Roxb.	เป็นพืชในวงศ์ Styracaceae

สมมติว่าต้นไม้ที่ต้องการหาชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Alphonsea pallida* Craib แต่ผู้ที่ตรวจหาชื่อไปเปิดหนังสือเพื่อเทียบหาชื่อโดยใช้เอกสารที่บังเอิญมีแต่ชื่อ “นวลแบ่ง” ซึ่งเป็นพืชชนิด *Styrax serrulatus* Roxb. ปรากฏอยู่ แล้วผู้ตรวจหาชื่อก็เชื่อไปตามนั้น ไม่ได้ตรวจเช็คลักษณะของพืชที่มีอยู่ว่าตรงกับลักษณะของพืชที่เปิดชื่อเจอหรือไม่ ซึ่งก็ทำให้ได้ชื่อวิทยาศาสตร์ที่ผิดพลาดอย่างมาก และจะส่งผลต่อไปถึงความผิดพลาดของข้อมูลอื่นๆ ที่จะตามมาอีกด้วย

ในทางกลับกัน ต้นนวลแบ่งที่เป็นชนิด *Styrax serrulatus* Roxb. นั้น ในบางท้องถิ่นทางภาคใต้เรียก “ชื้อ้น” ซึ่งหากผู้ที่ตรวจหาชื่อจดบันทึกข้อมูลหรือได้ข้อมูลมาจากต้นไม้ที่ต้องการทราบ ชื่อวิทยาศาสตร์นั้นมีชื่อเรียกว่าชื้อ้น แล้วก็ใช้วิธีพยายามเปิดหาในหนังสือว่าต้นไม้ที่มีชื้อ้นว่า ชื้อ้นนั้นมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่าอย่างไร ก็อาจจะได้ชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชอีกชนิดหนึ่ง คือ *Helicteres lanata* Kurz ซึ่งเป็นพืชในวงศ์ Sterculiaceae ซึ่งก็จะได้ชื่อที่ผิดอีกเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น พืชที่ชื่อว่าชื้อ้น ก็ไม่ได้เรียกอยู่เฉพาะ *Helicteres lanata* Kurz

เท่านั้น ยังมีพืชอีกอย่างน้อย 2 ชนิดที่มีชื่อภาษาไทย หรือชื่อท้องถิ่นว่าขึ้นเช่นเดียวกัน คือ *Croton trachycaulus* Airy Shaw และ *Pavonia rigida* Hochr.

นอกจากนั้น ยังมีวิธีการอีกวิธีหนึ่งซึ่งทำให้ได้ชื่อวิทยาศาสตร์ที่ผิดพลาดเช่นเดียวกัน คือ การเปิดหนังสือที่มีรูปภาพพร้อมชื่อวิทยาศาสตร์ แล้วหาดูว่าพืชที่เก็บมาหรือที่ต้องการทราบชื่อ มีลักษณะคล้ายกับพืชชนิดใดในหนังสือ วิธีการนี้อาจจะดูดีกว่าวิธีการแรก แต่ขอให้พึงระลึกไว้เสมอว่าไม่ใช่หนังสือที่มีภาพสวยๆ เหล่านี้ทุกเล่มจะมีคุณภาพในดานวิชาการ หรือสามารถเชื่อถือได้ทุกอย่าง ชื่อที่เขียนไว้ได้ภาพอาจเป็นชื่อที่ผิดก็ได้เช่นเดียวกัน หรือพืชหลายชนิดที่ดูลักษณะภายนอก แล้วคล้ายกันมาก ความแตกต่างอยู่ที่ลักษณะภายใน หรือลักษณะบางประการที่ไม่สามารถเห็นได้จากภาพถ่ายทั่วไป ซึ่งทำให้การตรวจหาชื่อโดยเทียบพืชกับภาพถ่ายอาจเกิดความผิดพลาดได้ง่าย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์โดยการนำเอาชื่อไทย หรือชื่อพื้นเมืองมาเปิดหาชื่อวิทยาศาสตร์โดยตรง หรือการเปิดหนังสือที่มีภาพประกอบโดยไม่ได้ตรวจสอบลักษณะของพืชว่าตรงกันหรือไม่ เป็นสิ่งที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ผิดพลาดได้อย่างมาก วิธีการที่สมควรจะทำการตรวจหาชื่อจากการใช้รูปวิธานแล้วตรวจลักษณะของพืช หรือสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ตามสถาบัน หรือหน่วยงานต่างๆ จะเป็นการดีที่สุด

